

PAX

Vrede.
Wie
durft?

Magazine

#1 Voorjaar 2023
www.paxvoorvrede.nl

'We moeten de ruimte om mee te praten zelf creëren'

Foto: Gabriela Hengeveld

PAX blikt terug op één jaar sinds de Russische invasie in Oekraïne

Maak kennis met PAX-directeuren Rolien Sasse en Martje van Nes

SIVMO en PAX bundelen hun krachten

Door: Marlou van Campen

Vanaf dit jaar werken SIVMO (Steun voor Israëlische mensenrechtenorganisaties) en PAX samen. SIVMO steunt al meer dan 20 jaar Israëlische vredes- en mensenrechtengroepen. Groepen waar PAX ook veel contact mee heeft en mee samenwerkt. Ze komen op voor en geven steun aan slachtoffers van onrecht en ongelijke behandeling. Ook monitoren ze schendingen en maken ze de Israëlische maatschappij bewust van mensenrechtenschendingen en de gevolgen van de bezetting.

Met het aantreden van de nieuwe extreemrechtse regering in Israël wordt steun aan deze groepen alleen maar belangrijker. SIVMO, PAX en de groepen streven allemaal naar hetzelfde: een rechtvaardige oplossing van de bezetting.

Thomas van Gool, projectleider Israël-Palestina bij PAX: "Juist nu is het belangrijker dan ooit dat de groepen hun goede werk kunnen doen en dat we hun verhalen en boodschappen delen, ook hier in Nederland."

Femke Roos, voorzitter SIVMO: "Het kost moed om tegen de meerderheid in te gaan. Groepen ter plaatse die zich verzetten tegen de bezetting verdienen onze steun. Daarom zijn we blij dat we nu de eerste stappen naar een samenwerking met PAX gaan zetten."

PAX zal binnen de samenwerking de financiële steun aan de groepen gaan verzorgen en meer bekendheid gaan geven aan hun werk. Onder meer door middel van interviews, berichten in de PAX-nieuwsbrief en een jaarlijkse SIVMO-lezing.

De vorige SIVMO-lezing was zeer succesvol. De Israëlische jurist Dani Shenhar sprak er over het werk van HaMoked, één van de ondersteunde groepen. HaMoked biedt broodnodige gratis juridische ondersteuning aan Palestijnen uit de West Bank, Oost-Jeruzalem en Gaza.

Meer weten over het werk van de groepen? Of het werk ondersteunen? Kijk op: sivmo.nl/ en paxvoorvrede.nl/wat-wij-doen/programmas/israel-en-palestina. ♦

Ons werk in Irak en Syrië 4

Eén jaar Oekraïne 6

Nieuwe directeuren 8

Gender en vrede 11

Onze partners in Palestina 12

Ik steun 14

Colofon

PAX Magazine Nummer 1/Voorjaar 2023
PAX staat voor vrede. Samen met mensen in conflictgebieden en kritische burgers in Nederland werken wij aan een menswaardige en vreedzame samenleving, overal in de wereld.
PAX Magazine verschijnt elk kwartaal en wordt toegezonden aan donateurs, sympathisanten en andere geïnteresseerden.
Redactie Janneke Juffermans, Sabine Scharwachter, Lotte Jeursen
Aan dit nummer werkten mee Florence Bateson, Marlou van Campen, Cinta Depondt, Hilde van der Draai, Marieke Droogsma, Thomas van Gool, Benoitte Matin, Alejandra Muñoz Valdez, Martje van Nes, Sander Otten, Rolien Sasse, Marlous van 't Pad Bosch, Vincent Vrijhoef, Isabelle van Woerkom.
Fotografie o.a. Gabriela Hengeveld, Wouter Sterrenburg
Basisvormgeving Ondergrond, Amsterdam
Vormgeving Van Deventer, 's-Gravenzande
Druk Van Deventer, 's-Gravenzande
ISSN 2352-300X

St. Jacobsstraat 12
 3511 BS Utrecht
 Postbus 19318
 3501 DH Utrecht
 Tel: 030 - 233 33 46
 achterban@paxvoorvrede.nl
 www.paxvoorvrede.nl
 IBAN: NLO3TRIO 0390 5150 00

PAX Magazine is beschikbaar in gesproken vorm voor mensen met een leesbeperking bij de Christelijke Bibliotheek voor blinden en slechtzienden. Wilt u een abonnement op dit tijdschrift in een aangepaste leesvorm of wilt u hierover meer informatie? Dan kunt u contact opnemen met de CBB, tel. nr. 0341-565 477, e-mail: klantenservice@cbb.nl

Steun onze partners in Noord-Syrië na de aardbeving

Turkije en Noord-Syrië zijn getroffen door ongekend zware aardbevingen. Er zijn duizenden doden te betreuren en nog eens duizenden worden vermist. Ook onze lokale partners in Noord-Syrië en de gemeenschappen waarmee zij werken zijn getroffen. Zij hebben nog steeds steun nodig, zodat zij de hulp kunnen bieden die nu nodig is en hun belangrijke vredeswerk voort kunnen zetten. Juist nu zoveel mensen hun huis zijn kwijtgeraakt in een door conflict geteisterd gebied, is werken aan vrede en veiligheid ontzettend belangrijk. Help jij met een gift voor onze partners? paxvoorvrede.nl/ravage-aardbevingen

Extra aandacht voor conflictgebieden in IMVO-wetgeving nodig

Zowel in de Europese Unie als in Nederland wordt momenteel gewerkt aan wetgeving voor maatschappelijk verantwoord ondernemen (IMVO). PAX pleit voor extra aandacht voor ondernemen in conflictgebieden. Bedrijven kunnen daar een conflict verergeren of zelfs veroorzaken. Tegelijkertijd kunnen mensen in deze gebieden vaak minder of niet rekenen op bescherming door hun overheid. Op basis van een recent onderzoek naar cementproducent Lafarge in Syrië doet PAX een aantal aanbevelingen voor nieuwe IMVO-wetgeving. Meer weten? Lees verder op onze website: paxvoorvrede.nl/lafarge-in-syrie

Vredesblok bij de Feminist March groot succes

Vrouwenemancipatie en inclusiviteit zijn doorslaggevend in de strijd voor duurzame vrede. Daarom organiseerde PAX tijdens de Feminist March op 5 maart het Vredesblok. Daarmee benadrukten we dat vrede, vrijheid en democratie alleen kunnen bestaan in een feministische wereld zonder patriërchaat. De mars was een groot succes - duizenden mensen liepen mee! Wil je meer weten over hoe gender en vrede en conflict met elkaar samenhangen? Blader dan gauw door naar pagina 10.

Foto: Wouter Sterrenburg

In februari mocht ik aantreden als de nieuwe algemeen directeur van PAX. De wens om mij in te zetten voor PAX heeft vele bronnen. Een daarvan ligt in het oorlogstrauma van mijn moeder, in de jaren '40-'45 en haar afschuw voor oorlog en bombardementen. Als kind heb ik die meegekregen. In mijn protestants-christelijke opvoeding stond barmhartigheid centraal. Daar kwamen later andere inspiratiebronnen bij. Ervaringen in de jaren '90, in Chili en Sierra Leone en met name Cambodja, waar ik zeven jaar werkte en woonde. Het land balanceerde op de rand van oorlog en vrede. Ik realiseerde mij dat de landen die ik verwoest aantrof, voorheen net zo vredig en welvarend waren als Nederland. Ik besepte hoe fragiel vrede is. En dat die altijd opnieuw verdedigd moet worden.

Wie nu naar de wereld kijkt ziet dit opnieuw. Schuivende machtsverhoudingen, de strijd om water, land en andere grondstoffen en om invloedssferen, geld en macht, eisen een vreselijke tol onder gewone burgers. Ook in Nederland worstelen wij met dilemma's. Hoe om te gaan met agressie en oorlogsdreiging en hoe kunnen we in vrede leven met andersdenkenden? Dat ook hier kiemen van conflict ontstaan merkte ik met name toen ik mij ging verdiepen in mediation in Nederland. De analyse van conflictpatronen lieten mij zien dat de tweespalt die zich nu vaak aftekent in Nederland, waarbij de "tegenstander" wordt weggezet in het stereotype "goed" of "fout", een eerste stap is naar ontmenselijking en conflictescalatie.

Het vredeswerk van PAX richt zich primair op landen waar oorlog een dagelijkse realiteit is en kijkt daarbij ook kritisch naar de rol van Nederland. Steeds meer zullen we ons moeten inzetten voor vrede in Nederland en Europa. In samenwerking en solidariteit met activisten over de hele wereld.

Een van mijn inspirators is de Boeddhistisch patriarch en vredesactivist Maha Ghosananda uit Cambodja. Ik mocht ooit zijn vredesbeweging evalueren. In zijn boek *Step by Step* schrijft hij: "Vrede is een bewust gekozen reis die stap-voor-stap wordt gemaakt. Vredeswerk vereist ook een balans tussen wijsheid en compassie, tussen de humanitaire noden van mensen en de politieke realiteit. Dit betekent compassie tonen zonder concessies te doen en een duurzame vrede realiseren, niet slechts conflicten sussen." Ik hoop mij in deze geest in te zetten voor PAX. Ik voel mij gesterkt door iedereen die PAX en haar werk steunt en weet dat wij samen verschil kunnen maken. ♦

Het werk en de medewerkers van PAX zijn regelmatig in de media te horen en zien. Hieronder vind je een selectie. Op de website van PAX onder 'Nieuws: PAX in de media' kan je alle publicaties in de media terugvinden.

Het investeren in de wapensector door pensioenfondsen, banken en verzekeraars krijgt door de Russische invasie in Oekraïne veel aandacht. De afgelopen maanden riepen hooggeplaatste defensievertegenwoordigers in de media op om opnieuw te investeren in wapens door deze geldverstrekkers. Een slecht idee, vindt PAX.

De defensietop moet genuanceerder zijn en nu juist wapenfabrikanten aanspreken op hun gedrag. Al langer zet PAX zich in om te zorgen dat wapenbedrijven die ook kernwapens produceren of wapens leveren aan dictaturen zoals Saoedi-Arabië, geen lening van pensioenfondsen, banken of verzekeraars krijgen. De afgelopen jaren hebben geldverstrekkers de wapensector een spiegel voorgehouden. Die spiegel nu weghalen is een onverstandige zet. Cor Oudes schreef als tegengeluid een opinie in *De Telegraaf*. *NPO radio 1* besteedde eveneens aandacht aan dit thema in het programma NieuwsWeekend op zaterdag 14 januari.

In december publiceerde PAX samen met de Internationale Campagne voor de Afschaffing van Kernwapens (ICAN) het rapport *Don't bank on the Bomb*. Alejandra Muñoz gaf hierover een toelichting bij *BNR Nieuwsradio*. ING en Aegon investeren nog altijd in bedrijven die betrokken zijn bij de productie, onderhoud of modernisering van kernwapens. Het rapport biedt een overzicht van 24 grote kernwapenproducenten die bijdragen aan de arsenalen van China, Frankrijk, India, Rusland, het Verenigd Koninkrijk en de Verenigde Staten. Uit het onderzoek blijkt dat 306 financiële instellingen samen meer dan 746 miljard dollar steken in deze bedrijven. Het gaat daarbij zowel om leningen als beleggingen.

Ook waren drones, gebruikt in de oorlog in Oekraïne, weer volop in het nieuws. Drone-expert Wim Zwijnenburg werd geïnterviewd in *Trouw*, *De Volkskrant* en het *NRC Handelsblad*. Ze zijn onderdeel van moderne oorlogsvoering geworden. Met de grootschalige inzet van drones in Oekraïne is het land mogelijk een nieuw laboratorium geworden. PAX pleit voor duidelijke internationale normen rondom de export en inzet van militaire drones, nu het nog kan. ♦

PAX boekt resultaten in Irak en Syrië

Hoe doen jullie dat dan, werken aan vrede?

Die vraag horen we vaak - en beantwoorden we dan als volgt:

- **We zetten ons in voor vredeswerk in (post-)conflictgebieden.** We staan naast activisten en brengen groepen bij elkaar. Daarbij spreken we de politiek aan op hun verantwoordelijkheid. We voeren het gesprek over onderliggende oorzaken van geweld. Hoe kun je deze oorzaken wegnemen?
  - **We voeren druk uit op het bedrijfsleven.** Bijvoorbeeld door de wapenhandel te onderzoeken. En de eerlijke pensioen- en bankwijzer op te zetten.
  - **We bouwen aan de vredesbeweging in Nederland.** Denk aan de vele activiteiten en ontmoetingen tijdens de Vredesweek in samenwerking met de Ambassades van Vrede in het hele land.
- We houden je graag op de hoogte van onze praktische resultaten en acties. Dit keer vertellen we je graag meer over ons werk in Irak en Syrië.**

Door: Marlou van Campen

Verdwijningen in Irak – PAX conferentie over wetgeving

Vincent Vrijhoef:

"Sinds 2020 werkt PAX in Irak aan wetgeving op het onderwerp 'gedwongen verdwijningen'. Er zijn onvoorstelbaar veel mensen verdwenen in Irak. Schattingen lopen uiteen van 250 duizend tot één miljoen. Dit speelt al sinds het regime van Saddam Hoessein aan de macht kwam in 1979 en (waarschijnlijk) daarvoor ook al. Van veel mensen is het onbekend of ze nog in leven zijn. Hun families lijden zwaar onder de onzekerheid. Volgens internationaal recht kan alleen een overheid of een daaraan gelieerde groepering een gedwongen verdwijning

'begaan'. Dit betekent dat de rechten van slachtoffers van verdwijningen door groeperingen als ISIS niet worden meegenomen. Daarnaast is het ook allesbehalve veilig om de Iraakse staat aansprakelijk te stellen. Wetgeving op het onderwerp is al enige tijd in de maak door het ministerie van justitie, waarbij veel ngo's nog van alles aan de wet willen aanpassen. Maar het parlement weigert tot nu toe om het wetsvoorstel in behandeling te nemen. Door de gevoeligheden rondom betrokkenheid van de overheid is dit een langzaam proces – veel autoriteiten moeten overtuigd worden van de noodzaak.

PAX organiseerde met een Iraakse partner in september 2022 een conferentie over wetgeving rondom gedwongen verdwijningen. Vanwege de aanwezigheid van parlementariërs, burgers en slachtoffers – iets wat zelden voorkomt – was het een succes.

De aanpak van PAX en onze lokale partner, waarbij de input van burgers wordt gevraagd bij het ontwerp van een wetsvoorstel, is uniek in Irak. Veel burgers denken dat hun rol in beleidsbepaling beperkt of zelfs onmogelijk is. Het project laat hen hun mogelijkheden zien. Door burgers aan het woord te laten en hun prioriteiten centraal te stellen, is het moeilijk voor politici om hen te negeren. Onze Iraakse partner heeft niet alleen bij de overheid veel aanzien en werkt daar ook mee samen, maar heeft ook een goede reputatie onder de gemeenschappen. In de aanwezigheid van Iraakse parlementariërs en het maatschappelijk middenveld werden dan ook verbeteringen aan de voorgestelde wet besproken in een conferentie. Gezamenlijk met partners en burgergroeperingen zet PAX zich in om het vormgeven van deze wetgeving tot een goed einde te brengen.”

Jeugdforum in Syrië

Benoite Martin:

“Samen met PAX-partner PÉL - CIVIL WAVES voerden we eind november 2022 het Jongerenforum 2022 uit. De jongerenfora hebben tot doel de deelname van jongeren aan besluitvormingsprocessen te vergroten en een cultuur van verantwoording te ontwikkelen. Het jongerenforum is sinds 2016 een jaarlijkse instelling geworden en PAX ondersteunt de organisatie ervan. Het jongerenforum brengt honderd tot honderdvijftig jonge mensen uit heel Noordoost-Syrië bij elkaar. De jongeren vertegenwoordigen verschillende geografische locaties en verschillende religieuze en etnische gemeenschappen. Gedurende twee dagen krijgen ze de kans om in contact te komen met vertegenwoordigers van de gemeenschap en van lokale autoriteiten. Zulk direct contact is heel bijzonder voor de jongeren. Ze bespreken met hen verschillende problemen die in het gebied voorkomen. Er is specifieke aandacht voor het aanpakken van problemen die conflicten verergeren en er zijn discussies over hoe een grotere sociale cohesie kan worden bevorderd. Zo is er dit jaar gekeken naar de situatie van ontheemde gemeenschappen in Noordoost-Syrië, evenals naar haatzaaiende uitslatingen.”

Feminist Peace Leaders in Irak

Florence Bateson:

“In 2019 gingen mensen in Irak de straat op om te protesteren tegen corruptie en om betere diensten en banen te eisen. Het was niet de eerste keer dat Iraakzen publiekelijk hun rechten opeisten, maar er was iets bijzonders aan deze demonstraties: het grote aantal aanwezige vrouwen. Hoewel hun deelname ondersteunend begon, initieerden ze al snel hun eigen vrouwenmarsen en openden feministische tenten, plekken waar vrouwen hun feministische ruimte opeisen en kritische discussies organiseren over gendernormen. Het PAX-programma *Feminist Peace Leaders* werkt sinds 2021 samen met Iraakse door vrouwen geleide organisaties om voort te bouwen op deze historische vooruitgang van vrouwen. Daarnaast is het doel om de kloof te overbruggen tussen feministisch grassroots-activisme ofwel netwerken van jonge feministische vrouwen en mannen die zich in de steden organiseren, en vrouwen die aan politieke processen deelnemen. In 2022 daagden vrouwelijke activisten de gendernormen binnen hun gemeenschappen uit door middel van feministische initiatieven zoals openbare evenementen in TED-stijl die de succesverhalen van vrouwen belichten, door feministische boekenclubs op te richten en door een op vrouwen gerichte podcast te beginnen. Partners van PAX maakten een boekje genaamd *The Voice of the Revolution*, waarin verhalen staan die gevoelig en persoonlijk zijn of die nooit zijn verteld omdat de vrouwenbeweging hardhandig werd onderdrukt. Het boek gaat over de rol van vrouwen in de Iraakse samenleving en benadrukt de sleutelrol die ze speelden in de demonstraties. Gezamenlijk transformeren deze initiatieven vanuit de bevolking de machtsdynamiek in de samenleving en creëren ze een gunstiger klimaat voor vrouwen om besluitvormingsposities te betreden. Zo creëren zij impact binnen hun gemeenschappen. Een heel recent voorbeeld is de rol die feministische activisten speelden in protestacties in Basra, Bagdad en Erbil naar aanleiding van de wurging van Tiba Ali, een bekende Iraakse YouTuber die tegen de wens van haar familie alleen in Turkije was gaan wonen. Tijdens een familiebezoek wurgde haar vader haar in haar slaap. Huiselijk geweld is in Irak geen misdad. De moord op Ali leidde tot grote protesten en de eis om de wet te wijzigen. Vrouwenactivisten wisten hierbij ook mannen te betrekken.” Download *The Voice of the Revolution* via paxvoorvrede.nl/voice-of-the-revolution ♦

Wil je meer weten over het werk van PAX en onze resultaten? We komen graag bij jouw organisatie of instelling langs voor een presentatie en gesprek. Dialoog brengt vredeswerk verder. Neem contact op met Marlou van Campen via vancampen@paxforpeace.nl of telefonisch via 06 48 98 14 91

Banknummer voor donaties: NLO3 TRIO 0390 5150 00

- **24 februari** - de invasie begint om 5 uur 's ochtends in zuidelijke en oostelijke regio's tegen Russische bezetting
- **3 maart** - bezetting kerncentrale Zaporizhia
- **24 maart** - eerste grote gevangenuitruil Tsjernihiv en Soemy. In o.a. Boetsja en regio Kyiv worden massamoorden op burgers ontdekt
- **eind maart/begin april** - bevrijding regio Kyiv, 20 mei - val Marioepol
- **27 mei** - Oekraïens-Orthodoxe Kerk doet afstand van de Russisch-Orthodoxe Kerk
- **23 juni** - Oekraïne kandidaat-lidstaat Europese Unie

Door: Sabine Scharwachter

Foto: Anton Skvba for the Globe and Mail Today

Eén jaar sinds de Russische invasie in Oekraïne

Op 24 februari 2022 begon Rusland aan de grootschalige invasie in Oekraïne. Na tienduizenden doden, miljoenen vluchtelingen en tientallen verwoeste steden lijkt een einde aan het oorlogsgeweld nog altijd ver weg. Sinds 2014 werkt PAX samen met lokale partners aan duurzame en inclusieve vrede. Cinta Depondt en Marieke Droogsma, Oekraïne-experts bij PAX, blikken terug op afgelopen jaar.

Cinta: “Met onze partner Dignity Space trairden we jarenlang Peace Engineers (vredesactivisten) in geweldloze communicatie, dialoog faciliteren, conflictbemiddeling en psychosociale ondersteuning. Na de invasie verschoof de focus van spanningen tussen bijvoorbeeld dorpelingen en hun lokale bestuur naar stressvolle situaties in schuilkelders, het uitdelen van humanitaire hulp op plekken waar veel vluchtelingen terechtkomen of nadat een raketaanval een woonflat had geraakt.”

Marieke: “Voor de invasie leefden we in een dubbele realiteit: er waren veel aanwijzingen, maar tegelijkertijd

was het onvoorstelbaar dat zo'n grote oorlog werkelijkheid zou worden. Toen de oorlog escaleerde, dacht ik dat al ons werk voor niets was geweest. Maar uiteindelijk bleek dat de Peace Engineers vaardigheden hadden geleerd die ook in deze context het verschil maken.”

Cinta: “Dankzij Giro555 konden we drie busjes inrichten, zodat Peace Engineers naar moeilijk bereikbare plekken kunnen om gemeenschappen te helpen de gebeurtenissen te verwerken en op een goede manier om te gaan met de uitdagingen van nu. Er zijn huizen kapot, maar er is ook psychische schade. Daar is net zo hard herstelwerk nodig als aan huizen en openbare gebouwen..”

Absurd maar mooi

Marieke: “Veel dingen gaan gewoon door, zoals restaurants en theaters. Cultuur is een manier om het vol te houden. Even terug naar het normale leven. Het is ook een vorm van verzet, want de aanvallen zijn juist bedoeld om dit soort dingen stop te zetten. Mensen passen zich ongelooflijk snel aan: als er geen stroom is, gebruiken ze kaarslicht of het licht van mobieltjes. Waar een theatershow doorgaans begint met het verzoek uw mobieltje uit te zetten, wordt nu meegedeeld dat je naar de schuilkelder moet als het luchtalarm afgaat. Daarna gaat de show gewoon door. Heel absurd, maar ook mooi.”

- 4-5 juli - Oekraïne presenteert plan voor wederopbouw op de Ukraine Recovery Conference
- 22 juli - graaudeal tussen Oekraïne, Rusland, Turkije en de VN over veilige passage van Oekraïense graanschepen door de Zwarte zee
- september - bevrijding regio Kharkiv
- 7 oktober - nobelprijs toekenning aan het Center for Civil Liberties
- 8 oktober - aanslag op brug tussen Krim en Russische vasteland
- 10 oktober - begin grootschalige raketaanvallen op burgerinfrastructuur
- november - bevrijding deel regio Kherson
- januari - intensivering Russische aanvallen in Donetsk en Loehansk

Cinta: “Hoewel ik hier veel over de oorlog meekrijg, was het toch anders toen ik na drie maanden zelf weer in Oekraïne was. Ik zag hoe alles naast elkaar bestaat: er is verdriet, maar de zon schijnt.”

Marieke: “Voor Rusland zijn burgers een bewust doelwit. Zo is een supermarkt compleet kapotgeschoten, omdat het een verzamelpunt voor evacuatie was. Het toont ook de ongelijkheid in de oorlog:

De weg naar vrede in Oekraïne

Uiteindelijk ligt de sleutel voor vrede in Oekraïne in de terugtrekking van de Russische troepen. Omdat dat niet vanzelf zal gaan, blijft wapensteun aan Oekraïne noodzakelijk. Ons uitgangspunt: Oekraïne moet haar burgers kunnen beschermen, en op dit moment kan dat niet zonder wapens. Ondertussen moeten we blijven zoeken naar andere manieren om de Russische afmars te bevorderen, zoals met sancties en diplomatieke druk.

Alléén wapens zijn uiteraard niet voldoende om vrede te bereiken: de agressie moet gestopt worden, maar vrede bouwen is een lang proces. Solidariteit met Oekraïne moet dus ook bestaan uit humanitaire hulp, wederopbouw en steun voor mensenrechten en democratie.

PAX ziet dat Oekraïense maatschappelijke organisaties en burgers nog steeds enorme weerbaarheid en een kritische blik op hun overheden tonen. Dat geeft hoop. PAX blijft Oekraïense stemmen versterken en samenwerken met Oekraïense organisaties die zich inzetten voor een duurzame rechtvaardige vrede en de veiligheid van burgers, nu en op de lange termijn. Meer weten? Kijk op: paxvoorvrede.nl/oorlog-oekraïne

Rusland gebruikt burgers als schild, terwijl Oekraïne zich wel aan internationale afspraken houdt.”

Cinta: “Met steun van Giro555 monitort PAX samen met het Institute for Religious Freedom de mensenrechtenschendingen tegen religieuze gemeenschappen. Zo verzamelen zij ooggetuigenverlagen van priesters, rabbi's en imams die zijn vastgehouden en gemarteld door het Russische leger.”

Onverwerkte geschiedenis

Marieke: “In sommige regio's gaat het al veel meer over wederopbouw: hoe kunnen we gemeenschappen helpen om er sterker uit te komen? In samenwerking met de Nederlandse ambassade in Kyiv werken we daar sinds november in de regio Tsjernihiv al aan. Inclusieve wederopbouw is belangrijk, net als inclusieve herinneringscultuur. Als je dat niet goed doet, kan een voedingsbodem voor nieuwe conflicten ontstaan. In de Balkan zien we bijvoorbeeld veel spanningen tussen groepen, omdat iedere groep een eigen versie van de oorlogsgeschiedenis heeft.”

Cinta: “In Rusland speelt de onverwerkte geschiedenis een rol in de propaganda rond deze oorlog. Dat wil je in Oekraïne voorkomen: er is veel haat richting Rusland, maar op een gegeven moment moet je dat transformeren, anders wordt het destructief. Samen met het Oekraïense Instituut van Nationale Herinnering verzamelen we verhalen van ooggetuigen. Die diversiteit aan belevingen willen we teruggeven aan de gemeenschap. Er is niet één verhaal over hoe het was.”

Marieke: “Soms moet je eerst focussen op basisbehoeftes voordat je kan nadenken over wederopbouw. Maar als een situatie zo langdurig is, ontstaat een nieuw normaal. Zo zijn er al maanden problemen met de stroomvoorziening. Dan helpt het mensen om hun aandacht even te richten op wat anders. Op de toekomst.”

Cinta: “Met onze partners houden we ook dat langetermijnperspectief in beeld.

Het verhaal van Iryna Shevchuk, project manager bij partner Dignity Space

“Dit jaar ben ik elk moment van het leven meer gaan waarderen. Het ene moment help je een vluchteling die net is aangekomen, het volgende moment schuil je samen in een schuilplaats voor beschietingen, dan weer is het een normale dag met tijd voor je hobby.

Het Peace Engineers-project is de zin van mijn leven geworden. Je kan iedereen te eten geven, maar als je geen psycho-emotionele steun biedt, wordt het moeilijk voor mensen om weer voor zichzelf te zorgen. Ik doe mijn best om de Peace Engineers te steunen en hen het gevoel te geven dat ze er niet alleen voor staan.

Ik hoop dat dit jaar vrede zal brengen. Dat het scheiden van families zal stoppen en dat zij die in het leger zitten of naar het buitenland zijn gevlucht zullen terugkeren. Dat zal ook helpen om het land te verenigen.”

Zo kan de impact van milieueffecten van aanvallen op infrastructuur zoals watervoorzieningen, kerncentrales en mijnen enorm langdurig zijn, ook na de oorlog. Doordat we dat nu al in kaart brengen, kan daar rekening mee gehouden worden in de wederopbouw.” ♦

'PAX was altijd al zeer relevant, maar nog niet eerder zó dicht bij huis'

Foto: Gabriela Hengeveld

PAX heeft twee nieuwe directeuren: Rolien Sasse, algemeen directeur en Martje van Nes, directeur organisatie. In een snel veranderende wereld willen ze de kracht van vrede nog sterker over het voetlicht brengen: "Uiteindelijk moet elke oorlog eindigen in een vrede."

Door: Janneke Juffermans

We zitten in een kamertje op het kantoor van PAX met allerlei foto's en schilderijen aan de wand, opgehangen door één van de oudgedienden van PAX. Een mooie plek voor twee kersverse directeuren om hun samenwerking te beginnen: Martje van Nes (directeur organisatie) en Rolien Sasse (algemeen directeur). Voor Rolien is het zelfs haar eerste dag. De twee hebben er zin in!

Waarom wilden jullie bij PAX aan de slag?

Rolien: "In deze baan komen heel veel dingen samen. Ik heb in Sierra Leona

en Cambodja gewoond, deels tijdens de burgeroorlogen. Dat was wel heel vormend voor me. Daarna heb ik onder andere bij Simavi en Oxfam Internationaal gewerkt en ben ik me steeds meer gaan specialiseren in de relatie tussen water en conflict. Ook deed ik een opleiding mediation waarin ik veel leerde over conflicten. De dynamiek, maar ook hoe je weer uit een conflict kan komen. Dat hoop ik allemaal bij PAX in te zetten."

Martje: "Voor mij is PAX ook een droom die uitkomt. Ik ben al lange tijd verbonden aan de organisatie, wat begon met een reis naar de bezette gebieden met Pax Christi.

Sindsdien ben ik donateur. Ik zie veel toegevoegde waarde in waardegedreven organisaties zoals PAX. Hiervoor werkte ik bij Artsen zonder Grenzen, waar ook de principes en waarden van waaruit je werkt het verschil kunnen maken. En ik houd van de complexiteit van het vredeswerk. Dat maakt het ook uitdagend."

Welke ontwikkelingen zien jullie waar PAX mee aan de slag moet?

Rolien: "We zien in onze samenleving steeds meer spanningen. Niet alleen in Nederland, ook wereldwijd. Er is steeds meer oorlog, en ook steeds meer onderdrukking. Gelukkig is er ook veel tegenbeweging in veel landen.

Interview nieuwe directie

Ondanks de harde hand die hen onderdrukt, zie je dat steeds meer mensen hun nek uitsteken en zich met veel moed verzetten. Opvallend is ook de rol van vrouwen zoals in Iran en Soedan. Deze ontwikkelingen geven me hoop.”

Martje: “Ik vond het bovendien hoopgevend dat er veel aandacht was voor wat er in Iran gebeurde en we overal ter wereld, ook in Nederland, meehielpen de stemmen van Iraanse activisten een platform te geven. We hebben allemaal invloed uit willen oefenen. Ik hoop dat dat gaat helpen, dat zoveel landen zich druk gaan maken over wat er gebeurt in landen ver van huis.”

PAX lijkt relevanter dan ooit. Overal ter wereld staan democratieën onder druk.

Rolien: “Ja, zelfs in westerse landen staan ze onder druk. We hebben altijd gedacht dat het zich alleen elders ter wereld afspeelde. Maar ook in Nederland wordt er gezaagd aan de stoelpoten van de democratie. We hebben net nog staan demonstreren voor het recht op demonstratie bij de A12-blokkade door Extinction Rebellion.”

Martje: “PAX richt zich in Nederland steeds meer op de burgers in de samenleving. Wat bedoelen we met democratisering en vrede en conflict? Waarom is dat belangrijk? Dat proberen we uit te leggen. We werken daarin samen met onze lokale groepen, PAX's Ambassades van Vrede in het land.”

Waarom is dat belangrijk?

Martje: “Wij weten uit ervaring dat spanningen in de samenleving kunnen leiden tot conflict. Overigens hebben we al oorlog op Europese bodem. Wat moeten we doen en kunnen we doen om escalatie voor te zijn?”

Rolien: “Het stigmatiseren en uitsluiten van mensen en in groepjes denken is een probleem. Als je kijkt naar het verloop van conflicten, dan is dat de eerste fase. Dat zien we gebeuren en daar moeten we wat mee. Wantrouwen in de politiek en de democratie spelen ook een rol. Daar ligt een verantwoordelijkheid bij de politiek, maar sommige mensen hebben een agenda om dat met desinformatie, misleiding en polarisatie aan te jagen.”

Er is veel werk aan de winkel. Hoe zit het met de financiering van het werk?

Martje: “Dat is een enorme uitdaging. We worden nu grotendeels gefinancierd door Buitenlandse Zaken. Dat is niet voldoende en ook niet gezond. We moeten verbreden. Er is meer geld nodig en we willen ook de vrijheid hebben om zelf te kunnen bepalen waar we geld in gaan investeren.”

PAX lijkt belangrijker dan ooit, gezien de oorlog die zelfs Europa bereikt heeft, en de spanningen die jullie overal, ook in Nederland constateren. Wordt de meerwaarde van PAX wel goed genoeg erkend?

Martje: “Goede vraag! Ik denk het niet. Dat komt ook deels door onszelf. We vinden onze relevantie soms nog moeilijk om over het voetlicht te brengen. Dat komt ook omdat het werk heel complex is.”

Rolien: “Mensen moeten zich herkennen in wat we doen. En het relevant vinden voor waar zij zich zorgen over maken. Zorgen over de wereld die verandert. Niet alleen rond Oekraïne en Rusland, maar ook China, Iran, de Sahel, het Midden Oosten. Wat gaat dat allemaal betekenen voor ons?”

Over Oekraïne, in de discussie in talkshows zie je altijd weer de oorlog- en wapenspecialisten zitten. Waar blijft jullie verhaal over hoe je vrede bevordert?

Rolien: “Ik heb inderdaad het gevoel dat

er steeds sterker nu alleen maar wordt gehamerd op wapens sturen en dat de suggestie dat er tegelijk ook aan vrede gewerkt moet worden over het hoofd wordt gezien. Maar je kunt én voor zelfverdediging zijn en die steunen én tegelijk actief willen werken aan vrede. Er moet een breder antwoord komen op geweld dan alleen nog meer geweld. En hoe meer geweld, hoe meer trauma er ontstaat. Dan is het steeds moeilijker om elkaar weer te vinden. Uiteindelijk moet elke oorlog eindigen in eindigen in vrede en moeten landen weer gaan samenleven.”

Kun je vrede sluiten met Poetin?

Rolien: “Je kunt hem niet vertrouwen, Oekraïne moet zich zeker verdedigen. Toch moet je altijd blijven zoeken, waar liggen de ingangen voor invloed en verzoening? Soms liggen die bij mensen om hem heen. Soms in de samenleving. Via de kerk, via cultuur. Of in de diaspora.”

Waar gaat PAX zich de komende tijd op richten?

Martje: “De wereld verandert heel snel. Daar zullen wij op in spelen. We werken met deskundige mensen, in zestien landen met partners. We weten in ieder geval dat Europa de komende tijd een onderwerp is: de Kaukasus en alles eromheen, en ook Nederland. Maar ook de regio's in het Midden-Oosten en de Sahel, vanwege de spanningen en de gevolgen van de klimaatcrisis die er gaande is.” ♦

Vrouwen zijn essentieel voor vrede, maar worden vaak niet betrokken

A photograph showing a woman in a vibrant green dress walking from right to left across a dusty, war-torn landscape. In the background, there is a chain-link fence and the ruins of a brick building. The sky is a hazy, orange-brown color, suggesting either dawn or dusk. The overall mood is somber and resilient.

Foto: Petterik Wiggers

Genderongelijkheid en conflict hangen nauw met elkaar samen. "Diepgewortelde ideeën over mannen en vrouwen kunnen leiden tot gewelddadig conflict."

Door: Isabelle van Woerkom en Ilse Wermink

Een raadsel: een man en zijn zoon krijgen een ernstig auto-ongeluk. De vader overlijdt ter plekke. De zoon wordt naar het ziekenhuis gebracht, rechtstreeks de operatiekamer in. De chirurg kijkt naar de jongen en zegt: "Ik kan deze jongen niet opereren, hij is mijn zoon!". Rara hoe kan dit?

De meeste mensen die dit raadsel horen komen niet tot de oplossing. Ze denken aan een adoptievader, een homostel, een transgender persoon, een pluspapa, een culturele vader of een voogd. Het zijn allemaal realistische antwoorden. Dat de chirurg niet een vader, maar ook een moeder kan zijn, komt vaak niet als eerste op bij mensen. Onbewust linken we bepaalde rollen, gedrag en talenten aan een biologisch geslacht. Dat 'linken' is waar gender om gaat. Overal - of het nu Nederland, Syrië of Zuid-Soedan is - zijn er bepaalde normen en verwachtingen over de manier waarop mannen, en vrouwen, zich moeten

gedragen, hoe ze eruit moeten zien en hoe ze zouden moeten denken. In patriarchale samenlevingen worden kenmerken als dominantie, onafhankelijkheid, assertiviteit, en leiderschap over het algemeen meer toegeschreven aan mannen. Terwijl kenmerken als vriendelijkheid, zorgzaamheid, en behulpzaamheid meer toegeschreven worden aan vrouwen. Deze diepgewortelde onbewuste vooroordelen kunnen leiden tot onderdrukking, uitsluiting en gewelddadig conflict.

Waarom genderongelijkheid conflict kan veroorzaken

Hoewel er verschillen zijn tussen landen, is er nog in geen enkel land sprake van gendergelijkheid: gelijke behandeling van mannen en vrouwen. PAX streeft naar inclusieve vrede en doet dat mede door in te zetten op gendergelijkheid. Gender heeft invloed op alle lagen van de samenleving aangezien het een belangrijk en ongelijk machtssysteem vormt: het patriërchaat, waar mannelijkheid wordt bevoorreed

en vrouwelijkheid stelselmatig wordt achtergesteld. Genderongelijkheid, zoals we weten vanuit onderzoek en onze eigen werkpraktijk, is een causale factor in gewelddadige conflicten en verergert de impact van dit geweld. Geweld tegen vrouwen is bij genderongelijkheid vaak niet strafbaar. Vrouwen hebben, naast dat ze te maken krijgen met dit geweld, niet dezelfde kansen en rechten als mannen en hebben geen zelfbeschikking, ze kunnen niet meebeslissen op lokaal en ook niet op nationaal niveau, ze hebben minder kans op onderwijs en werk. Er is bovendien een directe relatie tussen de mate van genderongelijkheid en gewapend geweld. Tegelijkertijd spelen gender en gendergelijkheid een belangrijke rol in het creëren van vrede.

De rol van gender als het conflict algaande is

Ten tijde van conflict kunnen traditionele genderrollen meer benadrukt worden. Deze

Gender en vrede

gendernormen kunnen een oorzaak zijn van conflict, wanneer mensen bijvoorbeeld op basis van sekse, geen gelijke toegang hebben tot onderwijs, werk of macht. Tijdens conflictsituaties hebben traditionele genderrollen vaak invloed op de posities die vrouwen en mannen nemen. Vaak wordt van mannen verwacht dat ze kracht tonen en de wapens oppakken, terwijl van vrouwen wordt verwacht dat ze ervoor zorgen dat de familie overleeft en dat ze daarbij bescherming nodig hebben.

Niet alleen hebben de genders andere rollen in conflict, maar de impact op vrouwen en mannen is ook anders. Vrouwen en meisjes zijn namelijk vaker slachtoffer van seksueel oorlogsgeweld en worden ook vaker ontheemd dan mannen. Ondanks deze rollen is de realiteit niet zwart-wit, vrouwen zijn ook zeker actief in gewapende strijd en mannen kunnen ook slachtoffer zijn van seksueel geweld.

De rol van gender in vredesprocessen

Conflicten zijn dus niet genderneutraal, maar ook de daarbij horende vredesprocessen en veiligheidsvraagstukken zijn dat niet. Gender is namelijk ook van belang in hoe mensen op verschillende manieren wel of niet een bijdrage kunnen leveren aan vrede en veiligheid. Een voorbeeld hiervan is dat in het leger en in de politiek, maar ook

bij vredesonderhandelingen, mannen en mannelijkheid nog altijd domineren, terwijl vrouwen vaak voortrekkersrollen vervullen binnen vredesbewegingen en belangrijke informele vertegenwoordigers zijn van hun gemeenschappen.

Uit onderzoek is gebleken dat vredesprocessen waar vrouwen betrokken zijn vaker tot een vredesovereenkomst leiden en dat een vredesovereenkomst waarbij alle genders zijn betrokken, duurzamer is. Een groter deel van de samenleving is vertegenwoordigd en kan besluiten rond politieke inspraak, ontwapening, gerechtigheid en verzoening mede vormgeven. Wanneer er niet naar gender wordt gekeken en wanneer vrouwen en non-binaire personen worden uitgesloten van het vredesproces, dan is er opnieuw een grotere kans op instabiliteit en onveiligheid. Dat komt omdat de belangen van een meerderheid van mensen met diverse achtergronden dan niet wordt meegenomen en er daardoor voorbij wordt gegaan aan de diepere oorzaken van conflicten en ongelijkheid. Verder laat onderzoek zien dat hoe meer vrouwen deelnemen aan geweldloze protestbewegingen, des te succesvoller deze zijn. Een hogere mate van leiderschap van vrouwen en frontlinieparticipatie zorgt ervoor dat de beweging langer geweldloos blijft en via

geweldloze tactieken vaak de grootste impact wordt bereikt. Mede doordat in de weken en maanden waarin vrouwen en mannen zij-aan-zij met honderdduizenden de straat op gaan, de zaden worden geplant voor een toekomst van meer gendergelijkheid en inclusieve democratie.

PAX probeert daarom via ons vredeswerk gendergelijkheid te vergroten en daarmee gewelddadig conflict te voorkomen. PAX draagt bij aan duurzame vrede door gericht participatie en politieke invloed van vrouwen in vredescomités en vredesprocessen te vergroten, door vrouwelijke leiders te versterken en door gendernormen ter discussie te stellen. Het goede nieuws is dat gender, dus onze ideeën en normen, veranderlijk zijn. Onze oma's hadden een stuk minder rechten dan wij en ook onze opa's zaten gevangen in een benauwder keurslijf. Wij kunnen ons nu veel meer laten leiden door onze eigen talenten en passies. Maar ook in Nederland zijn we er nog lang niet en is feministisch activisme keihard nodig. Een feministisch activisme dat als een rode lijn door onze wereld loopt, naar de conflictgebieden waar PAX werkt. Macht hebben we samen, en des te creatiever en niet-gewelddadig wij gezamenlijk op kunnen komen voor gendergelijkheid en het stoppen van gendergeweld, des te duurzamer vrede. ♦

Ons vredeswerk en gender in Zuid-Soedan

In Zuid-Soedan speelt gender een belangrijke rol bij geweld en conflict. Bijvoorbeeld in Nuer- en Dinka-gemeenschappen in Zuid-Soedan, waar vee het financieel systeem vormt. Op basis van patriarchale normen proberen mannen te voldoen aan de rol van beschermer en broodwinner en voldoende koeien te verzamelen voor de bruidsschat. Samen met schaarse graasgrond, veerroof én wapens na jaren van conflict vormt dat een gevaarlijke cocktail.

Tijdens die conflictjaren werden vrouwen steeds vaker hoofd van het huishouden, waardoor zij meer invloed in hun gemeenschap hebben. Die zetten zij in om het gebruik van de bruidsschat te veranderen en afspraken te maken met buurgemeenschappen over het

lokaal berechten van veerovers en zo gewelddadige wraak te voorkomen.

Tegelijkertijd zien we dat vrouwen vaak niet meer opkomen voor hun belangen of die van hun gemeenschap, omdat geweld tegen vrouwen - waaronder verkrachtingen - wordt ingezet als wapen.

PAX steunt lokale vrouwengroepen om conflicten te helpen voorkomen en oplossen. Zo zijn er vrouwengroepen die veerovers bezochten en hen ontmoedigen om te gaan roven. Op nationaal niveau ondersteunt PAX vrouwelijke activisten, advocaten en parlementariërs die invloed uitoefenen op wetgeving en rechtspraak.

Gloria Albert Pitya werkt bij een partner-

Gloria Albert Pitya

Foto: Gabriela Hengeveld

organisatie van PAX, waar zij zich inzet om vrouwen te betrekken bij de besluitvorming op nationaal niveau: "Als vrouwen niet aan tafel zitten om te bespreken wat ze willen, zal het beleid hun belangen niet weerspiegelen."

Door: Janneke Juffermans

Foto: Gabriela Hengeveld

'Als we samenwerken kunnen we de bezetter ook veel beter weerstaan'

In Palestina werkt PAX samen met lokale partnerorganisaties aan het Civil Society for Dignity-project. Het doel: de afstand tussen lokale Palestijnse autoriteiten en Palestijnse burgers verkleinen, zodat die hen beter kunnen bedienen. "We moeten weer leren dat we recht hebben op een waardig leven."

De vier vrouwen van de verschillende Palestijnse partnerorganisaties zijn druk in gesprek als ik ze op het PAX-kantoor bezoek. Het zijn Muna Touma van het Palestinian Centre for Rapprochement between People (PCR), Anwar Owaineh van het Middle East Nonviolence and Democracy (MEND) en Ekram Zubeidi en Tala Qudsi van the Palestinian Center for Peace and Democracy (PCPD). Samen werken zij in het Civil Society for Dignity-project, dat twee jaar geleden ontstond. Doel van het project is om het vertrouwen tussen burgers en lokale overheid te herstellen en om de overheden te laten inspelen op de behoeften van burgers. Dat de vier allemaal vrouw zijn is toeval, lachen ze. Maar misschien is dat toch niet helemaal zo. Want tijdens het gesprek benadrukken ze allen de lastige maar ook belangrijke rol van vrouwen in Palestina.

Net als die van jongeren. Waar iedereen het lastig heeft in Palestina, geldt dat voor jongeren en vrouwen in het bijzonder. En als het voor hen beter wordt, wordt het voor iedereen beter. Touma: "Ons uitgangspunt is: elk mens verdient het om een waardig leven te leven. Het is heel belangrijk dat elk persoon zijn rol kan innemen en zijn wensen en behoeften kenbaar kan maken, maar ook zijn verantwoordelijkheid kan dragen in de samenleving."

Niet weggaan

Om met die jongeren te beginnen. Veel van hen – en met name de hoogopgeleide jongeren – trekken weg uit Palestina, vertelt Zubeidi. Qudsi: "Jongeren hebben geen perspectief als ze afgestudeerd zijn. Ze worden gebruikt voor allerlei dingen, zoals onderzoeken van wetenschappers, maar als

het op beslissingen nemen aankomt, worden ze genegeerd."

Sociale en andere voorzieningen zijn er niet of nauwelijks en veel lokale overheden weten niet precies waar de behoeften liggen. Ook is er veel wantrouwen richting de lokale autoriteiten en dat is niet helemaal onterecht. Die rol werd namelijk eerst door de Israëliische bezetter ingevuld. Hoewel dat inmiddels niet meer het geval is en de gemeentelijke en andere bestuursfuncties zijn overgenomen door de Palestijnen, is het wantrouwen niet verdwenen. Nog lastiger zijn de gebieden waar Israël nog steeds ook de lokale overheid verzorgt, de zogenaamde area's C. Zubeidi: "Er heerst daar chaos en het is lastig om er iets te doen. Israël is alleen geïnteresseerd in het land." Geen wonder dat jongeren weg willen.

Zubeidi: "Maar door te vertrekken help je de bezetter. Jongeren moeten onderdeel worden van de lokale autoriteiten en het gevoel hebben dat ze deel zijn van de gemeenschap, zodat ze mee kunnen doen."

Geen wc

Daartoe organiseren Zubeidi en Qudsi gesprekken met jongeren en de lokale overheden. Ook maken ze campagnes om bepaalde thema's aan de orde te stellen, zoals gendergelijkheid en goed bestuur. Zubeidi: "De meeste overheden willen wel, maar vinden het lastig om precies te weten wat ze voor mensen kunnen doen en waar ze mee worstelen. En veel burgers vinden het op hun beurt weer moeilijk om op de juiste manier op te komen voor hun behoeften. Zo proberen we de kloof te dichten."

Vrouwen lopen weer tegen hele andere dingen aan. Behalve door de bezetting wordt hun leven ook bepaald door ideeën over de rol van vrouwen in de samenleving. Touma: "Voor vrouwen is het heel ingewikkeld. Ze kunnen zich veel minder vrij bewegen. Ze kunnen bijvoorbeeld niet ergens blijven slapen." Zubeidi geeft een persoonlijk voorbeeld: "Ik ben echt niet op mijn mondje gevallen." De anderen lachen. Zubeidi, onverstaanbaar: "Ik ben dus een sterke vrouw, maar vind het lastig om bij de lokale autoriteiten binnen te lopen. Het duurt soms twee uur voor je aan de beurt bent en je kan daar niet naar de wc. Er is niets wat het er makkelijk maakt voor vrouwen. De gemeenschap wordt gecontroleerd door mannen." Tala knikt en vult aan: "De lokale autoriteiten zijn de enige gekozen autoriteiten, we hebben geen nationale gekozen autoriteiten. Zij representeren onze keuzes. Als vrouwen worden we door hen niet altijd serieus genomen. Soms zijn het alleen vrouwen die begrijpen waar we mee worstelen, maar vind bij de lokale autoriteiten maar eens een vrouw. We hebben bovendien geen recht om overheden ter verantwoording te roepen." Zubeidi: "We moeten daarom onze eigen ruimte creëren zodat vrouwen steeds meer kunnen meedoen."

Taart in stukken

Een van de manieren om dat te doen is de problemen van vrouwen en jongeren naar

voren te brengen. Anwar maakt bijvoorbeeld video's samen met vrouwen waarin zij hun eigen problemen in beeld brengen. Een van die video's vertelt een verhaal van een vrouw die op de fiets een taart voor haarjarige moeder gaat halen, maar onderweg zo

dwarsgezeten en beschimpt wordt omdat ze aan het fietsen is, dat de taart in stukken aankomt. De video sloeg aan. Anwar: "Een groep vrouwen heeft de handen ineengeslagen en gaat nu elke dag fietsen om het meer normaal te maken."

Touma: "Veel mensen hebben heel veel ideeën over hoe ze hun eigen problemen kunnen oplossen. We proberen hen ook in contact met fondsen te brengen zodat ze ook duurzame veranderingen kunnen doorvoeren." Zubeidi knikt: "In een van de gemeenschappen was geen kliniek. We boden aan de helft van het geld hiervoor te betalen, maar dat bleek niet meer nodig. De gemeenschap had het geld zelf opgebracht. Dat zijn de initiatieven waar ik het voor doe!"

'We moeten de ruimte om mee te praten zelf creëren'

Wat doen onze lokale partners in Palestina?

Palestinian Centre for Rapprochement between People (PCR) heeft veel ervaring met het overbruggen van de kloof tussen overheid en burgers en heeft een breed netwerk op de Westbank.

Middle East Nonviolence and Democracy (MEND) is een ngo uit Oost-Jeruzalem. Het richt zich op geweldloosheid en probeert alternatieve vormen van verzet aan te dragen bij jongeren en volwassenen in Palestina. Vaak werken ze samen met de media en met scholen, bijvoorbeeld via video gemaakt met burgers.

Palestinian Center for Peace and Democracy (PCPD) probeert de huidige politieke situatie in Palestina te beïnvloeden. Samen met jongeren en maatschappelijke organisaties richten ze zich op inclusieve ontwikkeling en inclusieve besluitvorming.

Touma: "De lokale autoriteiten waren eerst ook meer wantrouwend richting ons, maar we zien nu verandering. Dat geldt ook voor hun houding richting de burgers. Ze proberen meer aan te sluiten op hun behoeften. Veel mensen moeten zelf ook zien dat ze eigenlijk recht hebben op een menswaardig leven. Dat zijn sommigen van ons ontwend." En, zegt Anwar: "Als het met onszelf beter gaat en we samenwerken kunnen we de bezetter ook veel beter weerstaan." ♦

Wilbrord Braakman (1933)

Door: Marlou van Campen

PAX-sympathisant Wilbrord Braakman ontmoette ik voor het eerst in de Domkerk met zijn kleindochter Illa. De daaropvolgende keer bij PAX. Wilbrord had voor iedereen bloembollen mee. Van kind af aan promoot Wilbrord gezond, natuurlijk leven en biologisch voedsel. Na de Tweede Wereldoorlog hoorde hij via de Katholieke kerk over de oprichting van een organisatie voor meer vrede: Pax Christi. In die kring heeft hij met veel mensen overlegd.

Wilbrord: "Ik ben geboren in de Dorpsstraat in Bovenkarspel. We woonden aan water, waar sloten met schuiten de verbindingen boden tussen de akkers. Met veilingen en de huizen, kerken en scholen. Mijn meest vormende levenservaring had ik als kind. Zo gauw de zomerdagen aanbraken mochten mijn broertje Dirk en ik met arbeider Rikus mee naar het land. Rikus was een binnenlandse vluchteling in 1931 uit Drenthe. Vader was tuinder. Wij, Dirk en ik, zaten de hele dag op een geïsoleerd eiland bij Bovenkarspel. Een kuil graven, kikkerdril zien, plantjes mee naar huis. Je hoorde de kerkklokken bij rouw en trouw. Nooit ongeduld. Tijd was en is er."

"We deden aan duurzaamheid terwijl die term nog niet werden gebruikt. Bagger en stalmest waren de voedingsstoffen voor de tuinbouw. Ik kom uit een tuindersfamilie en heb me de werkwijzen van mijn vader met groenten, aardappelen en een begin van diverse bloembollen eigen gemaakt. Ik heb me toegelegd op de ecologische teelt

van bloembollen. Ik raak elke dag meer overtuigd dat gezonde landbouw mogelijk is. Er zijn ideale organische voedingsmiddelen, schimmels, grondverbetersaars en preventieve middelen tegen ziekten beschikbaar. Het gebruik van deze middelen zal naar ik verwacht ook binnen de nu nog gangbare landbouw meer worden gaan gebruikt. Dán zal er geen grond, water en lucht meer worden vervuild. Wij mensen kunnen dan gezonder leven."

Wilbrords hele leven staat in het teken van eerlijke landbouw. "Ik ben medeoprichter van Solidaridad en de kwaliteitslabels Max Havelaar en Fair Trade. Ik reisde in Latijns-Amerikaanse en oostelijke landen, om daarna tot daden te komen. Belangrijke landen hiervoor waren Bolivia, Nepal en Ecuador. Nu wil ik over 'vrede doen' gaan schrijven. Met mijn christelijk-sociale achtergrond ben ik betrokken bij de Dominicuskerk en Ekklesia, beide in Amsterdam. Het delen van brood is symbolisch. Ik vraag mij altijd af: waar en hoe is het tarwe gegroeid waar het brood van gemaakt is?"

Naast zijn passie voor duurzaamheid schrijft Wilbrord gedichten, speelt

'Mijn meest wezenlijke levenservaring had ik als kind. Met zomerse dagen; rijk en mooi. Spelen op het land, zo leerde ik wat duurzaam zijn is.'

mondharmonica en zingt. In kerken die met de tijd zijn meegegaan. Het landelijke zal hem nooit verlaten. Zo maakt hij nog steeds kruidenthee van brandnetel en tijm uit eigen tuin. Wilbrord begon bovendien in 1991 een klein areaal tulpen op organische wijze te telen, met officiële controle en goedkeuring van SKAL. Hij is begonnen in Sint Maartensbrug, daarna heeft hij de meeste bloembollen in de Flevopolder geteeld. Wilbrord: "Het was in het begin zoeken naar optimale grond, want de

Wilbrord Braakman leeft en werkt al zijn hele leven in en met de natuur, verbonden met al wat leeft. Hij is pionier in de biologische bloembollenteelt. Wilbrord maakte de dichtbundel *Onderscheidend*. Poëtisch getuigt hij van zijn ervaringen, impressies en gevoelens van dankbaarheid.

grond moet lang verzorgd zijn geweest en dient op orde te blijven. Dat wil zeggen behandeld zonder chemische middelen, met goede compost onderhouden. Dan is ze goed geschikt voor de biologische teeltwijze."

Wilbrord steunt PAX al tientallen jaren, ook financieel. Hij heeft een legaat voor PAX in zijn testament opgenomen. "Ik heb er vertrouwen in dat mijn bijdrage goed benut wordt voor vredesprojecten wereldwijd."

Illa Carrion, kleindochter van Wilbrord:

"Als kind groeide ik op met een avontuurlijke opa en oma die inspirerende reizen maakten en aan lokale initiatieven wilden bijdragen ten behoeve van een betere wereld. Mijn opa is nog steeds de ambitieuze, idealistische, en hardwerkende man zoals ik hem altijd gekend heb. Mijn grootouders hebben voor mij altijd als een voorbeeld gediend om ook mijn steentje bij te dragen. Ik heb gedurende mijn studie Taalwetenschap vol enthousiasme vrijwillig taallessen gegeven aan nieuwkomers in Nederland, veelal in afwachting van hun verblijfsvergunning. In december ben ik afgestudeerd en daarna ben ik naar de grens tussen Venezuela en Colombia gereisd. Bij een kleinschalige ngo (genaamd on the Ground International) bied ik hulp aan Venezolaanse vluchtelingen die lopend over het continent op zoek zijn naar een beter leven." ♦

Hans van Reisen, het 100e PAX Club van 100-lid:

"Goede voornemens vergen lange adem! De ouderen onder ons herinneren zich als de dag van gisteren de grootste demonstraties van ons land in Amsterdam (1981) en Den Haag (1983). Met honderdduizenden liepen we de binnensteden door onder het motto *Help de kernwapens de wereld uit, om te beginnen uit Nederland!* Ik was toen nog student.

Sindsdien zijn maar liefst veertig jaar verstreken en ben ik sinds kort met (vervroegd) pensioen. En wat blijkt? Nog steeds liggen er kernwapens verscholen in ons kleine land. Het is immers een publiek geheim dat de militaire vliegbasis bij het Noord-Brabantse Volkel als opslagplaats dient.

Ik steun daarom graag de hernieuwde actie van PAX om het goede voornemen van toen alsnog gerealiseerd te krijgen. Van harte laat ik mij daarbij leiden door een motto van de heilige Augustinus (354-430). Hij verzuchtte ooit in een brief: "Het is beter om oorlogen te doden met woorden dan mensen met wapens." (*Epistula 229,2*.)"

Ben jij of ken jij PAX-alumni?

Tijdens de Vredesweek (17 t/m 25 september 2023) organiseren we het allereerste PAX-Alumni evenement in Utrecht. We staan stil bij het 75-jarig bestaan van PAX en smeden plannen voor een vreedzamere toekomst. Het PAX Alumni netwerk kan daarin een belangrijke rol spelen. Oud-vrijwilligers, oud-stagiaires, oud-werknemers en oud-bestuursleden IKV/ Pax Christi/PAX zijn welkom! We maken graag opnieuw kennis. Voor meer informatie en aanmelden, ga naar: paxvoorvrede.nl/alumni

Wil je ook PAX steunen door PAX op te nemen in jouw testament? Vraag de PAX brochure "Nalaten voor Vrede" aan via Marlou van Campen, fondsenwerver major donors en nalatenschappen. vancampen@paxforpeace.nl, 06-48 98 14 91 of via paxvoorvrede.nl/nalaten

Banknummer voor donaties:

NL03 TRIO 0390 5150 00

PAX gaat door met haar werk tegen kernwapens

Goed nieuws: we hebben nu 102 Club van 100-leden. De Club maakte mogelijk dat we ons werk tegen kernwapens kunnen voortzetten. We bespreken graag samen met jou de volgende stappen. Je bent van harte welkom op donderdag 11 mei van 14.30 tot 17.00 bij PAX, Sint Jacobsstraat 12, 3511 BS Utrecht. Meer informatie en aanmelden via Marlou van Campen: vancampen@paxforpeace.nl, 06-48 98 14 91 paxvoorvrede.nl/volgendefaseclubvan100

Vrede.
Wie
durft?

**Ons werk voor vrede wereldwijd kan
doorgaan met uw steun.**

Steun PAX door bovenstaande QR-code te scannen. Of surf direct naar paxvoorvrede.nl/steun-pax. Je kan ook een donatie overmaken op rekeningnummer NLO3 TRIO 0390 5150 00

**Dit jaar bestaat PAX 75 jaar.
Dat gaan we natuurlijk vieren!**

De komende tijd verzamelen we herinneringen aan PAX. Heb jij mooie herinneringen, bijzondere verhalen of misschien zelfs foto's over PAX, Pax Christi, IKV of de vredesbeweging? En wil je die met ons delen?

Neem contact op met PAX. Stuur een e-mail naar info@paxvoorvrede.nl of een brief naar PAX, postbus 19318, 3501 DH te Utrecht. Vergeet daarbij niet je eigen naam, mailadres en eventueel telefoonnummer te vermelden.